

IEVADS

Latvijā darbojas teju simts nevalstisko organizāciju, pārstāvētas visas lauksaimniecības nozares. Tās vieno skaļi saukļi par biedru interešu aizstāvēšanu tirgos un politikā, atklāti risina problēmas un runā ar Zemkopības ministriju (ZM). Tomēr reizēm izskan arī pārmetumi par organizāciju bezzobainību un nespēju praktiski rast risinājumus vai ietekmēt valdību

par labu kopējai lauksaimnieku interešu aizstāvēbai. Tā vietā lielākās un spēcīgākās organizācijas lobējot savu biedru intereses un kopējo naudas maciņu velkot uz savu pusi. Diezgan lielu apjukumu lauksaimniekos rada arī apstākļi, ka tādās zināmākajās organizācijās kā Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padome, Zemnieku saeima un citās it kā darbojoties politiķiem pietuvinātas personas, kas uz publiskās skatuves, tā

sakot, "spēlē teātri", taču īstenībā nekas jau netiekot panākts, jo suns nekad nekož rokā, kas to baro.

Šoreiz runājam ar divu biežāk dzirdēto organizāciju – Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomes (LOSP) un Latvijas Zemnieku federācijas (LZF) - pārstāvjiem, ko tās paveikušas aizvadītajā gadā, aizstāvēt lauksaimnieku intereses.

Kas paveikts lauksaimnieku interesēs

LZF ir plašākā lauksaimnieku un lauku iedzīvotāju intereses pārstāvošā nevalstiskā organizācija, kurā ir aktīvi 28 juridiskie un 175 individuālie biedri. LZF pārstāv vairāk nekā 7000 lauksaimnieku. Savukārt LOSP ir biedrība, kas apvieno valsts mēroga ražotāju un pārstrādātāju nevalstiskās organizācijas, kas aptver visu Latvijas teritoriju un visus ražošanas sektorus. Organizācija formulē vienotu lauksaimnieku viedokli ražotāju interešu aizstāvēbai un tālākām sarunām ar valsts pārvaldes institūcijām, kā arī citiem sadarbības partneriem. LOSP apvieno 58 ražotāju organizācijas.

Jo lielāka sabiedrības iesaiste, jo vairāk var izdarīt

Zemnieku federācijas valdes priekšsēdētāja Agita Hauka min, ka spekulācijas par organizāciju

nespēju kaut ko panākt un bezzobainību ir muļķības. Viņsprāt, lauku bēda ir tā, ka ļoti daudzi zemnieki nav iesaistījušies nevienā biedrībā un nesaņem informāciju par paveikto: "Jā, viņi ir reģistrējušies Lauku atbalsta dienestā (LAD) un ir Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) klienti, bet tās ir valsts institūcijas, tur lēmumi parādās tad, kad nevalstiskās organizācijas Zemkopības ministrijā ir izdiskutējušas jautājumus un nonākušas pie kopsaucēja.

Laimdota Straujuma, būdama zemkopības ministre, ieviesa dažas atbalsta programmas mazaizemniekiem, lai to panāktu, biedrībām, asociācijām nemaz negāja viegli. Te jāsaka palīdzības ministram Jānim Dūklavam, ka viņš L. Straujumas iesāko turpināja. Ministru ļoti rosināja atcelt mazo lauksaimnieku atbalsta programmas, jo tā esot naudas izniekošana. Vairākkārt bija viedokļu sadursme, Dūklavu centās pārliecināt, ka finansējumu vajag tikai dažiem desmitiem, kuri prot vairot savu bagātību, jo ir strādīgi un gudri, tā teikt - modernizēties spējīgi. Varu runāt tikai LZF vārdā, bet, ja LZF nebūtu tik aktīva, tad mazie zemnieki jau sen būtu kalpi lielajās saimniecībās un latvietis ēstu rūpniecisku lauku produktu. Tāpēc mums arī turpmāk būs vajadzīga sabiedrības iesaiste, lai panāktu izmaiņas visu zemnieku labklājības celšanai."

Prast ietekmēt politiku un politiķus

Atbildot uz "Druvas" jautājumiem, A. Hauka piebilst, ka aizvadītajā gadā ir daudz kas izdarīts, bet kā pirmo piemin Briseli. "Briselē Baltijas valstu zemnieki, arī LZF, piedaloties Eiropas lauksaimnieku organizācijas "COPACOGECA" un "GEOPA" darba grupās, piedaloties piketos, esam Eiropas Parlamentam (EP), Eiropas Komisijai (EK) un citu valstu lauksaimniekiem pierādījuši, ka arī mēs esam vērtīgi. Bet Latvijā LZF panāca, ka Zemkopības ministrija viedokļa dokumentā EK par nākamo plānošanas periodu ierakstīja, ka atbalsta tiešmaksājuma griestus Latvijā noteiks, izvērtējot sociālekonomisko situāciju.

Arī LOSP pārstāve, sabiedrisko attiecību speciāliste Kristīne Garkalne, runājot par nelieliem, tomēr zīmīgiem solīšiem zemnieku aizstāvēbai uz Eiropas skatuves, piemin Briseli: "Kārtējo reizi Baltijas lauksaimnieki protestā Briselē prasīja taisnīgākus tiešmaksājumus. 13. decembrī, sadarbojoties visam trijām Baltijas valstīm, kopīgi atgādinājām par sevi, prasot vienlīdzīgus tiešmaksājumus. Tāpat jāuzsver, ka LOSP ir Eiropas Piena asociācijas

biedrs, kas apvieno un aizstāv Eiropas Savienības piena ražotāju intereses. Tās valdē ir pārstāvji no 15 Eiropas valstīm, un tā sadarbības ar daudz saistītajām organizācijām, tajā skaitā arī LOSP. Mūsu pārstāvji aktīvi piedalījušies dažāda mēroga sanāksmēs un konferencēs, kurās diskutēts par to, kā panākt uz nākotni vērstu un ilgtspējīgu piena ražošanu."

LZF, domājot par Latvijas politisko spēku izpratni nozares attīstībā, priekšvēlēšanu laikā visām partijām izsūtījusi organizācijas memorandu. "Astoņi politiskie spēki reaģēja: notika sarunas, dažas partijas memorandu parakstīja. Tas nozīmē, ka lauku tēma ir rosināta arī citos politiskajos spēkos, ne tikai Zaļo un zemnieku savienībā (ZZS). Zemkopības ministrijā regulāri notiek lielākas un mazākas diskusijas par lauku attīstību un zemnieku vietu tajā, par ES nosacījumiem un direktīvām," paveikto komentē A. Hauka.

LOSP pārstāve, analizējot aizvadīto gadu, saka - bijuši gan panākumi, gan neražas. Pie gada panākumiem K. Garkalne min to, ka, pateicoties lauksaimnieku organizāciju aktīvai iesaistei, no 2018.gada 1.janvāra stājās spēkā grozījumi likumā par pievienotās vērtības nodokli (PVN), kas nosaka ieviest samazināto PVN likmi 5% apmērā Latvijai raksturīgiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem. Gada rādītāji ļaujot secināt, ka ieviestās pārmaiņas veicinājušas ēnu ekonomikas samazināšanos nozarē, augļu un ogu tirdzniecības legalizāciju. Viņa skaidro, ka samazināts PVN visai svaigai pārtikai, ne tikai dārzeņiem un augļiem, jau daudzus gadus ir 24 no 28 Eiropas Savienības valstīm. Dažās valstīs svaigai pārtikai PVN vispār nepiemēro. Lēmums ietekmē ne tikai dārzeņu un augļu cenas veikalos, bet arī naudas plūsmu saimniecībās un īpaši padara daudz neizdevīgāku "pelēkā tirgus" un PVN shēmatāju darbību. Līdz ar to tirgū atbrīvojas vieta vietējai produkcijai.

Lieli izaicinājumi šim un nākamajiem gadiem

Ne tikai Latvijas, bet visas pasaules problēma, kas līdzinoties cīņai ar vējdzirnavām, esot mēģinājums atrast vēlamu attīstības virzienu, kas nodrošinātu gan uzņēmējdarbības attīstību, gan vides saglabāšanu un risinātu lauku

mazapdzīvotības un iedzīvotāju novecošanās problēmas, uzsver K. Garkalne. "Jāmeklē un jāstimulē labākie scenāriji, kā attīstīt infrastruktūru, sākot ar ceļiem, kas ir katras valsts ekonomiskā asinsrite, beidzot ar izglītības un veselības sistēmas fleksibilitāti un pielāgošanu mūsdienu prasībām un attīstībai," min LOSP pārstāve.

Vērtējot turpmāko darbu sarakstu, LZF vadītāja A. Hauka vērtē, ka ļoti saspringts jautājums būs tiešmaksājumu griestu uzlikšana, lai mainītu situāciju, ka 80% ES nauda aiziet 20% lauksaimnieku (tāds ir ES pētījums). Arī Latvijā būs smagas diskusijas.

Savukārt LOSP pārstāve Kristīne Garkalne teic, ka nākamajā gadā LOSP turpinās darbu, lai aizstāvētu vietējos ražotājus un cīnītos ar ēnu ekonomiku. "Nemīfīgi uzturam sarunas ar atbildīgajām institūcijām, lai risinātu jautājumu par situāciju un kontrolēm tirgos, par importa un vietējās produkcijas īpatsvaru nesakrītību, kas liecina, ka liela daļa produkcijas tiek ieviesta bez nodokļiem. Jau gadiem cīnāmies ar ievestās preces uzdošanu par vietējo lauksaimniecības produkciju."

Tāpat LOSP apņēmieš turpināt vērtēt samazinātās PVN likmes augļiem, ogām un dārzeņiem rezultātos rādītājus, līdztekus aizstāvēt samazinātās PVN likmes ieviešanu arī gaļas un piena produktiem, jo tas esot viens no galvenajiem instrumentiem, lai nosargātu Latvijas ražotāju produkcijas īpatsvara noturēšanu vietējā tirgū.

"Jau 2018.gadā sākām un nopietni turpinām darbu, lai Latvijai panāktu labāku ES finansējuma sadali un nosacījumus nākotnes Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) ietvaros. Neatbalstām Komisijas piedāvāto KLP finansējuma samazinājumu, jo salīdzinājumā ar 2014.-2020.gada periodu finansējums KLP finanšu periodā 2021.-2027. gadā samazināsies par 5%, lai gan izaicinājumi un sabiedrības prasības lauksaimniekiem palielinās. Arī Komisijas piedāvājums nākamajam finanšu periodam paredz, ka Latvija saņems tikai 77% no vidējā ES maksājuma jeb 202 eiro/ha. LOSP turpinās cīņu par savu pozīciju: tiešajiem maksājumiem jābūt vienādiem visās ES dalībvalstīs, jo mūsu lauksaimniekiem tieši tāpat jācīnās ar tiem pašiem izaicinājumiem, kā to dara citu ES valstu zemnieki," pārstāvēt LOSP viedokli, saka K. Garkalne. □

Nauda un politiskie strāvojumi

Runājot par valsts dotācijām lauksaimnieku organizācijām, A. Hauka uzsver, ka, pateicoties tām, LZF var uzturēt biroja telpu un darbinieku, līdzīgi esot arī pārējām: "Paredzēts, ka organizācijām jāpiedalās ZM un LOSP darba grupās un jāizsaka viedoklis, jāorganizē semināri, lai izglītotu biedrus, un arī konferences par zemniekiem aktuālām tēmām. Tā kā LZF galvenais uzdevums ir rūpēties par ģimeņu saimniecībām – lielākoties mazajiem un vidējiem lauksaimniekiem -, biedru naudas nenosedz izdevumus aktīvam darbam."

LZF priekšsēdētāja noliedz, ka

valsts finansējums ietekmētu darbības virzību: "Deviņus gadus vadu LZF, nevienu reizi ZM nav norādījusi, kas būtu jāsaka. Mēs valdē izlemjam, kāds ir LZF viedoklis par konkrēto jautājumu, un ar to dodos uz ZM Konsultatīvo padomi, kur reizēm iet ļoti karsti. Mēs domājam par katru zemnieku un, novērtējot reālo situāciju, izsakām viedokli un meklējam risinājumus. Palīdz mūsu biedri: organizācijas reģionos, pašvaldības, dažas asociācijas un individuālie biedri, kuri sniedz viedokli un aicina mūs uz diskusijām. LZF ir vecākā mūsdienu zemnieku organizācija, jo darbojas kopš 1990. gada, arī ta-

gad mūsu darbība ir rūpes par Latvijas lauku apdzīvotību un vispār zemnieku saimniecību ekonomisko attīstību.

Tas, ka ir izveidojušās daudzas lauksaimnieku biedrības, ir latviešu fenomens, jo katrs grib aizstāvēt tieši savu vajadzību, citu pastumjot malā. Tomēr mazajā Latvijā, kur lauksaimniecības zemes hektāri ir tik, cik ir, un arī cilvēku pats mazumiņš, būtu jāļauj katram zemniekam rūpēties par ģimenes labklājību un būt saimniekam savā zemē. Tāpēc nozaru asociācijas ir laba lieta, jo rūpējas par nozares profesionālo attīstību.

Mēs visi kopā ar ministriju,

diskutējot un laužot šķēpus, virzāmies uz priekšu. Protams, nebūs tā, ka kāds labprātīgi atteiksies no ierastā atbalsta, lai ko atdotu attīstībai vidējiem, mazaizemniekiem, bet strādāsim. Lai valdība izlemj, kādus tad Latvijas laukus ir iedomājušies izveidot un kur tiks zemnieki. Vai atkal būs jāiet par kalpiem?

Manuprāt, liela nozīme šogad būs sabiedrības lēmumam par to, kādus laukus un produktus pieprasīs, jo ES atbalsta nauda ir no mūsu visu nodokļiem un tai būtu jākalpo visu zemnieku labklājības celšanai." □

Lappusi sagatavoja **MONIKA SPROĢE**

Publikācijas sagatavotas ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Mērķprogramma "Reģionālo un vietējo mediju atbalsta programma" atbalstīts projekts nr. Nr.2/MEDIA/18/013

Valsts reģionālās attīstības aģentūra